

Wandeling Vesting Nieuwersluis

Inleiding

Om het scheepvaartverkeer tussen Utrecht en Amsterdam te verbeteren werd omstreeks 1450 een verbinding tussen de rivieren de Vecht en de Angstel (en de Amstel) gegraven. Doordat het waterpeil van de beide rivieren verschilde was aanleg van een sluis noodzakelijk. Bij deze sluis, nog steeds aanwezig in het centrum van het dorp, werd een herberg annex tolhuis annex wisselplaats voor de paarden van de trekschuiten gesticht. Ook deze bestaat nog steeds en draagt tegenwoordig de naam Ome Cees.

Het dorp werd aldus een belangrijk verkeersknooppunt: in het jaar 1665 - 1666 passeerden 55.000 reizigers de tol! De ligging op het kruispunt van de land- en waterwegen die Utrecht en Amsterdam verbonden was ook van groot militair belang. Heel duidelijk werd dit toen de Fransen onder leiding van Lodewijk XIV in 1672 Nederland binnen vielen en de Vechtstreek in hoog tempo veroverden. Ten zuiden van Nieuwersluis werd toen in opdracht van stadhouder Willem III door 1.600 soldaten en 1.000 daartoe opgeroepen boeren ijlings een schans opgeworpen, de Starreschans die ongeveer op de plaats lag van de huidige buitenplaats Sterreschans. De Fransen zagen toen inderdaad af van een aanval op Amsterdam. Nieuwersluis werd uitgebreid tot een belangrijke, met aarden wallen omgeven, stervormige vesting in de Hollandse Waterlinie. De vesting werd toen het directe militaire belang enkele jaren later verminderd was grotendeels ontmanteld, maar van het militaire verleden zijn nog veel overblijfselen zichtbaar:

Wandeling

Uitgangspunt voor deze wandeling is: Fort Nieuwersluis, Rijksstraatweg 7b

Op verzoek worden rondleidingen verzorgd door Natuurmonumenten:

www.natuurmonumenten.nl.

Het huidige fort kwam in de plaats van de bovengenoemde vesting. Het maakt deel uit van de Nieuwe Hollandse Waterlinie die in de 19e eeuw in werking werd gesteld. De bedoeling was dat met behulp van het geschut op dit fort een aantal belangrijke verkeersvoorzieningen, de Vecht, de straatweg, de spoorlijn en later ook het Merwedekanaal (na 1954 Amsterdam-Rijnkanaal) gecontroleerd konden worden.

Tijdens de mobilisaties voor de Frans-Duitse Oorlog van 1870/1871 en voor de Eerste Wereldoorlog was er nog een volledige bezetting van ongeveer 400 man aanwezig, tijdens de mobilisatie van 1939 – 1940 is het niet meer volledig in staat van verdediging gebracht. Tot gevechtshandelingen is het nooit gekomen. In de jaren zestig verloor het ook officieel zijn gevechtshandelingen en werd de B(escherming) B(evolking) de nieuwe gebruiker. Na de opheffing van deze organisatie diende het nog een aantal jaren als onderkomen voor de Mobiele Colonne waarna het omstreeks 1995 eigendom werd van Natuurmonumenten. Sinds enige tijd worden een aantal gebouwen van het fort beheerd door de Stichting Fort Nieuwersluis (www.fortnieuwersluis.nl)

Als u, komend vanaf het fort, de Rijksstraatweg rechtsaf neemt kunt u na ongeveer 70 meter rechtsaf een wandeling maken over de kade langs fortgracht naar het Amsterdam Rijnkanaal. Aan de overkant van de Rijksstraatweg kunt u op dat punt aan de oever van de Vecht een grote duiker zien die daar in 1940 is aangelegd ter verbetering van de mogelijkheden om het omringende land onder water te zetten. De 'brug' aan de overkant van de Vecht is niet wat het lijkt maar een restant van de oude vesting. Door deze 'beer', een versterking in de dijk, werd voorkomen dat het veel hogere vechtwater in de fortgracht zou lopen.

Weer terug, door het dorp in de richting van de brug, passeert u nog een aantal restanten van het militaire verleden. Om te beginnen na honderd meter aan de linkerkant van de weg een fors gebouw met het jaartal 1793 op de gevel. Dat was het arsenaal: een opslagplaats van wapens en dergelijke. Nadat in 1795 de vesting door de Bataafse generaal Daendels, overigens zonder slag of stoot, werd "veroverd", heeft arsenaal nog zeer lang als opslagplaats dienst gedaan. Tegenwoordig is het woonhuis.

Vervolgens passeert u de brug over de Nieuwe Wetering en de sluis waaraan het dorp zijn naam dankt. Iets voorbij 'Ome Cees' staat aan de linkerkant een loods die op het eerste gezicht uit grote blokken steen lijkt te zijn opgetrokken. Schijn bedriegt hier: de loods is van hout en fungeerde als affuitloods (1775). Er werden mobiele onderstellen van kanonnen opgeslagen. Tegenwoordig is het onderdeel van een landbouw mechanisatiebedrijf. Linksaf de Stationsweg in. Rechts daarvan lag vroeger de fortgracht van het oude fort Nieuwersluis. Die is nu niet meer als zodanig te herkennen, maar tegenover huisnummer 15, ligt aan de rechterkant van de weg nog een kruitkelder (1745): zoals de naam aangeeft een opslagruimte voor munitie. Bij de splitsing linksaf langs de Nieuwe Wetering terug naar de brug en vandaar de Rijksweg oversteken naar de Vechtbrug.

Tussen beide bruggen het huis nr. 66. Dit was ooit, korte tijd, een kerkgebouw. In 1673 was de bevolking van Nieuwersluis zo uitgebreid dat men dit nodig achtte. Tien jaar later was de urgentie niet meer aanwezig en de predikant werd na zijn overlijden in 1684 niet opgevolgd. De wapens van de stad Amsterdam en van de provincie Utrecht herinneren aan de tijd dat hier overleg werd gevoerd over het onderhoud van het jaagpad van Breukelen (Utrecht) naar Ouderkerk (Amsterdam). Tegenwoordig is het woonhuis.

Als u de Vechtbrug overgaat ziet u links in het water de uit 1871 stammende damsluis. Door balken in de sleuven te laten zakken kon de Vecht afgedamd worden zodat het omringende land onder een (ondiepe) laag water kwam te staan. Te ondiep om met schepen te bevaren maar te diep om met wagens te passeren: een zeer effectieve verdedigingslinie.

Koning Willem III kazerne en Pupillenschool

Aan de overkant van de Vecht aan de rechterkant de Koning Willem III kazerne, gebouwd in 1877 – 1880 op de plaats waar in de oude vesting Nieuwersluis al een kazernecomplex stond. Door de aanleg van de spoorlijn Amsterdam- Utrecht nam in die tijd het defensiebelang van Nieuwersluis toe. Tot het complex behoorden een kazerne, een pupillenschool, twee exercitieloodsen, een ziekenhuis(je) en enige dienstwoningen, gegroepeerd rondom een rechthoekige exercitieplaats. De Pupillenschool was een vooropleiding waar jongens, meestal kinderen van militairen, van 12 – 16 jaar voorbereid werden op een onderofficiersopleiding. De school werd in 1896 opgeheven. Zij was niet meer zo nodig en er moest (ook toen al!) worden bezuinigd.

Achtereenvolgens werd het complex daarna tot 1922 gebruikt door een aantal legeronderdelen en wel achtereenvolgens: infanterie, artillerie, infanterie en tenslotte het korps wielrijders.

Daarna kwam het korps Politietroepen en begon het ook steeds meer dienst te doen als strafinrichting.

Aanvankelijk uitsluitend voor militairen, na de oorlog ook voor N.S.B.-ers. Ook het Rijksopvoedingsgesticht vond er enige jaren onderdak totdat het in de jaren 50 weer uitsluitend als militair 'Depot van Discipline' ging fungeren. Op 1 april 1997 vond overdracht plaats aan het Ministerie van Justitie, tegenwoordig fungeert het als Penitentiaire Inrichting voor vrouwen.

